

ՔԱՆՈՒՄ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

Պուլխարիոյ համար	12 հո
ստիկան	6
Վեցամսեայ	15
համար տարեկան	8

Սեփեկայի համար	3	ս. ր.
Վեցամսեայ	1.50	»

Իսպանացի տարածքները համար 40 և իսկ վերջին երեսի համար 20 սանտիմ. երեք հաւելի անգլաներու համար 20 զիջող կրչայ :

Վառնայի համար ձեռք 10 սանտիմ

ՇԱՐՇՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿՐ ՇՐՈՏԱՐՈՒԿՈՒԹԻ ՉՈՐԻԲՆԱԲԻ ԵՆ ՇՈՒՄՈՒ ԾՆՆՐԸ

Նուստի կի գրամ զրկիլ
Խոլոպոյրնանս հաս-
ցիլն

Редакция на вѣстникъ
«Шаржумъ»
Варна
Redaction du journal
«Charjoun»
Varna (Bulgarie)

Արտատպանի համար
ձեռք
(20 ՄԱՅԻՍ)

Պուլխարիոյ համար
ձեռք
= 15 ՄԱՅԻՍ =

Գրութիւնք յետ տարի

«ՇԱՐՇՈՒՄ»-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԵՏԻ ԵՒ ԿԱՆԻՒԻ ՎՃԱՐԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ով մտնից հետեւում է արեւել թիւնքերին, նա գիտէ որ կա-ցութիւնը շարունակ վատ է թէ ասիական թիւրքիայում, ուր հայ ժողովուրդը յամառօրէն ապրում է աշխատում է, թէ եւրոպական թիւրքիայում ուր բուլղարները, սերբերը, յոյները և կոչցովա-լախները իրար ձեռքից խլել են տքնում Մակեդոնիան և կործա-նել են առաջնորդ իրար զարկում ի շենց յաւակնութիւնները :

Թէեւ հեռագիրը ամեն օր մեզ յուզիչ լուրեր չի հաղորդում, և ոչ պատմութիւնը համիտիէնն րիարիւնոտ հարստահարութեանց կամ թէ քիւրտ հրոսակների և հայ գիւղերի միջեւ տեղի ունե-ցած անհասարար ընդհարումների բայց և այնպէս գրանից չէ կարել լի հետեւեցնել որ խաղաղութիւնը թագաւորում է Արգոլի Համիտի հպատակների միջեւ :

Գաղտնիք չեն այն անթիւ գտնարութիւնները որ թուրք բեկիւր հանում է մամուլի հան-դէպ, և որոնք արգելք են հան-գիտանում ճշմարտութիւնը գըտ-նելուն, յայտարարութեանց, և բառաւորեան : Գաղտնիք չեն և այն կամայականութիւնները որ կառավարութիւնը կամ իր ամենա ստորին գործակատարները գործ են դնում հեռագրի և ապագրու-թեան հանդէպ : Քաղաքական բե մի առջեւ ճարտարութեամբ կազ մըվում են խոտորումներ, հմտօ-րէն պաճուճանքներ են գրվում դաժան իրականութիւնը քոչար-կելու համար :

Երբ ևւրոպական մեծ թեր-թերը լցվում են թիւրքիայի Հան-րային Պարտքի կոնվերսիոնի մա սին եղած երկար տեղեկութիւննե-րով և այդ խնդրի մասին եղած ժրջան բանակցութիւնների պատմութիւնով, երբ ժամավա-ճառ են լինում սարայի մէջ մրցա նակի գրված ինտրիգների պատ-մութիւններով կամ ի. Գրան առ ջե կանանց, ներքինիներ, պե

տական մարդկանց ունեցած վար կով, երբ պատմում են մեծ վե-զիբի ծրագրած հրատարականի մանրամասնութիւնները, այլեւս երբէք տեղ չը կայ այն մութ, քիչ վատահելի, տեղեկութիւն-ների համար, որոնք երբեմն գա լիս են ազատ լոյս սփռելու այս դժբախտ խոյովրդների վիճակի մասին :

Այնու ամենայնիւ յարմար է, եթէ մեր ունեցած սեղեկութիւն ներք թերի իսկ լինեն, եւրոպա-յի ուշադրութիւնը հրաւիրել գործերի վրա, որոնք մի անգամ եւս սպառնում են պայթեցնել վը տանգը, ինչպէս վեց տարի ա-ռաջ :

Մի քանի անգամ մենք «Պրօ — Արմէնիայի» կոտորուից անցած թղթակցութիւններից և «Գի—էն Ֆորմասիօն» լրջօրէն ու ինամ-քով խմբագրված նօթերից մանօ-րամասնութիւններ ենք քաղել այն սիստէմատիկ ճնշումների մա սին որոնց տակ հեծում է Հա յաստանը :

Ազանայից եկող նոր նամակ-ներ մեզ սղբալի պատմութիւններ են բերում նրանք բխում են ներ դաշնակ, բայց ոչ միասին կազ մված, բուն տեղից եկած գովու-մէտներով, որոնք վկայում են թէ Հայաստանի վիճակը անհան-գուրժելի է դառնում :

Պատրիարքարանի պատիրակ-ների և առաջնորդների իրենց հօ գեւոր պետին տած տեղեկու-թիւնները մի երկար մարտիրո-ստպատում է : Վերջին փետրվա-րին Սերաստիայի վալին Հաճի Հասան Հիլմիփաշա, և զօրաբաժնի հրամանատարը շատ էլ գոհ չը լի-նելով որ մեղմօրէն էին մասնակ ցել իրենց կառավարած քաղաքա ցիները ոճիրներին, որոշում են Անատոլի սարսափներից մնացած հայերի համար մի իրական սպանդանոց կազմակերպել :

Մի պարզամիտ և խղճամիտ պաշտօնեայ իր պարտքն է հա-մարում այդ մասին ելլալը հե-ռագրել և ժամանակին արդիւել տալ այդ սրբօրում :

Բարձ. Գուռը իմանալով և ազդեցելով գալիք հեռուանքից, իսկոյն մի սուրհանգակ է ուղարկում այդ արիւնոտ գործօ-ղութեան առաջը առնելու հա-մար : Այդ վայրկեանին այդ եր-կու բարձրագոյն պաշտօնեաների տեղի ունեցած յանկարծական մահը ընդունվում է իբր նշան բարձրագոյն տեղի խաղաղափ-րութեան :

Մեզ լաւ յայտնի է թէ ակա-նաւոր մարդկանց մահը, աւաօկ-րատ կառավարութեան տակ պտ-նվոյ ժողովրդների մէջ, ինչ ա-ռասպելների ծնունդ է տալիս, ուստի մենք կարեւորութիւն չենք աայիս այդ շարաշուք պատմու-թիւններին :

Սա միայն մի ախտանիշ է ժո-ղովրդի հոգեկան այն վիճակի, երբ նա պատրաստ է հաստալ այն շշուկներին որոնց համեմատ մեծ կոտորածի հրամանը ետ առ-նելու փոխարէն աւելի լաւ է հա-մարվել երկու կարեւոր պաշտօն-եաներին թունաւորել :

Որոշ պարագաներում «Յօլք— կլօր» զրոյցները մի ժողովրդի և քաղաքակրթութեան իրական պայմանների մասին աւելի եր-կար են պատմում, քան ճշգրիտ գօկումէտները :

Ինչ էլ որ լինի, թէկուզ Բարձ-րագոյն հրամանով մաստայական կոտորածները դադարած լինեն, այնու ամենայնիւ քրիստոնեայ հայերը հարկերի հաւաքման հա մար, պակաս տանջանքների չեն մատնված : Այդ տեսակ զգվելի չափազանցութիւնների թատր է ներկայանում Մշոյ գաշալը : Հար-կահաւաքները, զինուորներով ու զեկցված, մտնում են գիւղերը, կանանց ու արանց մերկայնում և սահմանում ինչպէս, Ամերիկա-ցիները բնիկ Յիլիպիւն-ցիներին, «Վրի հարցը»—այ-սինքն մի անտանելի պատժի :

Աղքատութեան մէջ ընկղմված հարկապարտ դժբախտները չեն կարող իրենց հաշիւները մաք-րել, և նրանք թողլատրում են յափշտակել իրենց ունեցած չու-

նեցածը, կահ կարասին, գոր-ծիքները, նոյնիսկ անկողինները : Նրանց բունն են նետում և պահում են 90 օր. այդ միջոցին թուրք հրոսակները, որոնք կրում են «Պան Բէգար» անունը, տարածվում են գիւղերի մէջ սպանում, թալանում առանց օւ է նեղութիւն կրելու կանոնաւոր զօրքերից : Մուշի գաւառի մէջ գտնված տասը զօրախմբերի միակ գործը հայերին վնասել է : «Սէն» մայիս 25ի խմբագրականը

Ն ՄԱԿ ԻՋՄԻՐԷՆ

մայիս 15

Այս օրերս քաղաքիս հայ բը-նակչութիւնը մեծ յուզումի մէջ է, որովհետեւ Հայ Դաշ. յեղա-փոխականներ ձերբակալուած են : Մինչեւ օրս այդ տեսակ ձերբա-կալութիւններ տեղի ունեցած չէին և ոչ ոք գիտէր թէ իզմիրի մէջ յեղափոխականներ կը գտ-նուին :

Պրատած լուրերուն նայելով ձերբակալուածներէն էն կարեւ-ւորը մասնութեան զո՞հ գացած է. մասնիչները են Մաքսուտ Աօ-լանեան Մանգումէի թղթակիցը. Խայրըրդ կարապետ, Հէքիմօղ-լու Օհան, Ասկեան, պօլսեի Մատուր : Ձերբակալուածներէն մէկ քանին արդէն ազատ ար-ձակուած են. մէկ քանին ալ դեռ բանտին մէջ են :

Կըսուի նաեւ թէ ձերբակալուող յեղափոխականը իբր պատուիրակ գացած է Մուրատեան եպիսկո-պոսին և անկէ կոպտաբար վոն սուած է :

Այդ միջոցին առաջնորդարա-նը կը գտնուի եպեր տէր Արրու-համի տղայ Գարեգին, որ վերջը առաջնորդարանի հրամանով ու-րիշ երեք հոգիներու հետ ելեր գացել են պատուիրակ եկող յե-ղափոխականը փնտռելու և կա-ռավարութեան յանձնել տալու համար :

Ձեր բակալուսոյ յեղսփոխականը մեր առած տեղիկութիւններուն նայելով, կամերիկահայտակ է և շատ յանդուգն կերպով կը խօսի կառավարութեան առջեւ:

Նաեւ յայտարարած է որ ինք գեռ նոր եկած է և ընկեր չէ գըտած տակաւին:

Մեզի ալ կը թուի որ այդ մարդը նոր եկած է, որովհետեւ մինչեւ օրս ոչ ոք լսած էր թէ իզմիրի մէջ ու է յեղսփոխական կազմակերպութիւն գոյութիւն ունի: Տայ Ատուած որ գոյութիւն ունենայ և մեր իզմիրի հայութիւնն ալ քիչ չը շարժի իր մեռելային քունէն:

Հայաբնակ ամեն անկիւն որոշ չափով մասնակցած է մեր յեղսփոխութեան դժուարին բայց փափագելի գործին, միայն իզմիրը բարոյապէս ինկած, ստոր նացած իզմիրը ընդամայն վիճակի մէջ է և սփինքսի անտարբերութեամբ հանդիսատես կը ներկայանայ մեր երկրին դժբաղդութիւններուն դիմաց:

ԴԵՍԻՑ ԴԵՆԻՑ

Հնչակեանները մեծ հրճուանքով կը տօնեն իրենց միութեան տօնը:

Ամերիկայի տարօրինակութեան այդ աշխարհին, Հնչակեանները տօնախմբութիւններուն այնպիսի կերպարանք մը կուտան, որ կարծես արգէն Հայաստանը ազատուած ըլլայ, Հայերս արտաքին ցոյցերու մէջ միշտ չափազանցութեան մէջ կ'իյնանք, ինչ որ արտաքին մեծ փայլ ու

նի և դիւրաւ կը ըլլայ մեր խանգաղանքութիւնը իր գաղափարակէտին կը հասցնէ: Եթէ իրական զոհողութեան մէջ ալ մենք այդ աստիճան խանգաղաւ ըլլայինք, թերեւս մեր հայրենիքը իրապէս ազատուած ըլլար:

Յուցածութիւնը հետզհետէ կարծես աւելի կը մարմնանայ մեր մէջ, դրական գործը մէկ կողմ կը նետուի, ու հայ աւուրգ, երիտասարդ տարրը զոր տեղը ժամավաճառ կը ըլլայ և, փոխանակ երկրին, տասնպատիքի աշխարհին մէջ, տեղադրուելու, ճառեր ու բառեր կը ժայթքէ իր կոկորդէն:

Ասի փտանգաւոր, շատ փտանգաւոր ախար մը նշանն է հայ կեանքին մէջ, և մէջ կը թուի որ հայ ժողովուրդին ամեն խաւերը և կուսակցութիւնները ամբողջովին վարակուելու վրայ են այդ ախարով:

Ասի իրական արդիւնաւոր գործունէութեան պակասի աչք ծակող նշանն է և մեր լուրջ տարբերը ամեն ճիգ պիտի թափեն վարակման առջեւը առնելու:

Մակեդոնիայի վիճակը բարւոքութիւն չափ հեռի կը թուի, մանր մունր ընդհարումներ տեղի կուենան երկրին մէջ, Պուլկարիոյ մէջ գտնուած Մակեդոնական օժանդակ կ'օժիտէնէրը ըստ երեւոյթին, Էրբըին կատաղի խռովութիւններէ վերջ, կատարեալ անգործութեան դատապարտուած են: Պուլկար ժողովուրդը վերջին ժամանակներս կ'սրծես ալ բոլորովին չի հետաքրքրուի իր ստրուկ նշխարներուն վիճակով: Լուսթիւն կը տի-

րէ ստրուկ Մակեդոնիոյ մէջ, լըռութիւն և թմրութիւն Պուլկարիոյ մէջ: Ռէակցիայի չարագուշակ նշաններն են որ կը սաւառնին Մակեդոնիոյ յեղսփոխական միջոցառումներէ: Գործին անշնորք վարչներու շնորհիւ Մակեդոնական յեղսփոխութեան գործը փայլուն ու վէս բարձրութեան մը վար գլորեցաւ: Սուր բռնողներուն սեղը անցնող դրիչ բռնողները յեղսփոխութիւնը սեղուցին, փոխանակ անոր կար միջոցով տեղի փայլեցնելու: Մեզք:

Ռուսիոյ մէջ, հիմա ալ Սարատովի նահանգի գիւղացիներն են որ ոտքի ելած են, այս անգամ Ձաշի անունով շրջաբերաններ չի կան ցրուած ժողովրդին մէջ: Այնպէս որ ելեւմտից նախարար Վիպէ, և թէ կրկին տեսակցութիւն մը ունենայ Եւրոպացի իշխակցի մը հետ, չը պիտի կրնայ ըսել որ ուսու գիւղացիներն ապստամբեր են, որովհետեւ կարծեր են թէ Յարը հրամայած է:

Որչափ ոչխար ներկայացուցեր է Վիպէ ուսու գիւղացիները, կեծ

ՊՐՍՈՐԴԸ ԽՈՒԿԵԿ-ՅԱՐՈՒՆ

(Շար. Ասխորդ քիւիկ և Վիպ)

Արշալոյսը տակաւ առ տակաւ ներկեց արեւելեան հորիզոնը պղնձեայ կարմրութեամբ... և որպէս չքնազ պիցուէր... որպէս շառագունած գե-

(*) Անցեալ անգամ փոխանակ Յարոյի, Կարօ էր տպագրուած:

ղեկուէր նման չէր այն այգաւետ կարագետին որ կը բերէր սէր, խնդութիւն և հաճոյալի աշխատութիւն հայոց աշխարհին... այդ օրը սղաւոր էր և ինքը այդ արբուրդայգուն... սգացող արշալոյս սգացող Հայաստանին:

Մագեց և արեգակը տշնանային ազօտ մաղձոտութեամբ, այսօր նա նման չէր Հայաստանի պայծառ կենսատուին որ երբ հորիզոնէն կ'իջնէր անթիւ հատուածակողմ ճառագայթներու մէջ խեղդուած իրբու տնկաւ մար երփնեկանգ գոհարներէ շրջապատեալ մեծ աղամանդ:

Այսօր սգոս էր և Հայաստանի սգոս արեւը...

Արեւը հորիզոնէն բաւական բարձրանալով իր տօնոյն ճառագայթները թափեց ժայռին խոնաւ ու մութ ծոցին մէջ և այդ սոսընի շոգեկուտ հետ ժայռասարին ստորտէն դէպի վեր, դէպի Յարօն թրթռացին Յարօն հօր ինկիկան խոպոտ ձայնը, որ յանուն բոլոր գիւղացոց զինքը գէնընկէցի կը կանչէր:

Երբարական սլաքէ մը շանթ ուրի կարծեց Յարօն և միեւնոյն ժամանակ թուեց իրին թէ ժայռ փոկ եկաւ իր գլխուն...:

— Զինադուլ...

Արտաազգի դարաւոր շղթաներէն ծանր էր Յարօն, ստրկանալ—ստորնանալ ու գետնաքարէ կեանքով ապրել...

— Ոչ, մտածեց ան ինքն իրեն, թող մի ամբողջ փոյղ կոտորուի իսկ ևս վրէժառու կը մնամ...

— Զինադուլ...

— Ոչ, ո՛չ, այդ ևս չեմ ընել, եթէ աշխարհն արարաւ քանդուի... եթէ ամբողջ գիւղեր կոտորուին... ո՛չ ո՛չ:

— Զինադուլ...

Այ՛ո՛ այդ կը պահանջէ խանդաղատող հօր ձայնը և այդ կը պահանջէր գիւղին փրկութիւնը բարոյարտ ձեռքերէն... (որովհետեւ գիւղի շրջանին ծանօթ թուրք խուժանր Կարօն գէնընկէց ըլլաւ և մահմտական

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԵՐԱԾԻՆ

ՄԱՍ Ա. ԳՂՈՒՆ Բ

Տէրտէրի տունը այցելելու երկրորդ օրը, երբ Մաղիկեանը իր ոտը հազիւ գուրս էր դրել պարզի բակից, փողոցում նրա առաջը կարեց քաղաքում յայտնի վաճառական, բայց ամուսնութեան միջնորդ Գերասիմ կըրմասիլնիկովը և խորհրդաւոր ժպտոր երեսին սուսերէն լեզուով սսեց:

— Բարեւ, պարոն Մաղիկեան, երեկ լսեցի որ տէրտէրի տանն էիք, շատ էք շտապում, սիրելիս. ամուսնանալու դեռ ժամանակ ունե՞ք. ձեզ նման աղին ո՞վ չի աղջիկ տալ, Այդ բանը առանց ինձ չի լինի, Գեղ համար աղջիկ գտնողը ևս պէտք է լինեն, և գիտէք ի՞նչ աղջիկ. թէ ուսում առած, թէ դաշնակ անող, թէ գեղեցիկ, թէ երիտասարդ. մի շտապեցէք. լաւ չէ. դուք այստեղ ոչ ոքի չէք ճանաչում. գլուխդ այնպէս սէկին կը կապեն. որ կհանքիդ մէջ

խնդում չես ունենալ:

— Բայց ի՞նչ էք ասում, Գերասիմ Եգօրիչ, տէրտէրի տանը լինելը ի՞նչ կուզ ունի իմ ամուսնանալու կամ շամուսնանալու հետ, կամ թէ երբ ամուսնանալ ուզենամ, ձեր օգնութիւնը ինձ ինչո՞ւ պէտք է անհրաժեշտ լինի, Ամուսնացողը ևս եմ լինելու. դուք ի՞նչ գործ ունե՞ք այդ պարագայում:

— Ինչպէս թէ տէրտէրի տանը լինելը կուզ չունի ձեր ամուսնանալու հետ. բայց տէրտէրի աղջիկը էլ ի՞նչու համար է սուրում աշխարհի երեսին. տէրտէրը թակարդներ է լսուում ձեզ, իր աղջիկը գլխից հեռացնելու համար. և խեղճը մեղաւոր չէ. աղջիկ ունի, ի՞նչ անի: Այդ բոլորին պէտք է ամուսնացնել և ո՞վ պէտք է առնի նրանց. քանի որ դրամօժիտ չը կայ մէջ տեղը:

— Ներեցէք Գերասիմ Եգօրիչ, ես սովորեմ եմ, ճաշի եմ գնում, ոչ ամուսնանալու մտադրութիւն ունեմ և ոչ էլ հիմա տրամադրի եմ անօթի փորով այդ մասին խօսելու: Հանգիստ եղէք. ևս երբէք ձեր պէտքը չեմ զգալու:

— Էհ, լաւ, քանի որ դեռ ամուսնանալու տրամադրի չէք ևս հանդիստ

կը լինեմ: Ուրեմն սո՛ւա է ինչ որ ասում են:

— Զը գիտեմ ինչ են ասում Գերասիմ Եգօրիչ. և չեմ էլ ուզում իմանալ, Սը տեսութիւն. պատասխանեց Մաղիկեանը և շտապ քայլերով դիմեց դէպի տուն:

Ճանապարհին Մաղիկեանը մտածում էր. — Զարմանալի տեղ է. զօրով ամուսնացնել են ուզում էլի. մէկը աղջիկն է ուզում քել, միւսը ուրիշի աղջիկն է ուզում սաղցնել. Դեռ ամիսը չէ լրացած որ այս տեղ եմ, արդէն մի քանի աղկայ հետ նը շանեցին, եթէ չեմ սխալվում շուտով կը պսակեն էլ, Այս ինչ փոր ձանքի մէջ ընկայ, Այստեղ էլ պսակից, նշանից հրաւերից հանդստութիւն չը կայ, Երբ պէտք է ծննդեան սօսերը գան որ փախչեմ Գօլուրէվի մօտ և մի քիչ հանգստանամ. այս մտադրիկը նշանախօսութիւնով և ամուսնակտն խնդիրներով են ըզբաղված: Երջանիկ երկիր, միայն սնունդի և բազմանալու վրայ են մտածում:

Մինչ Մաղիկեանը այսպէս մտածելով գնում էր տուն. միւս կողմից էլ Կրասիլնիկովը փնթփնթալով

էր շարունակում իր ճանապարհը:

— Գնամ Պոլիային ասեմ, իր կինը, պնդում էր որ արդէն տէրտէրի աղկայ համար խօսք է տւել Մաղիկեանը. երէկ գիշեր, Երեցիտիկ կնոջից էր խոսքի, ևս գիտէի որ Մաղիկեանը այդպէս շտապով թակարդը չի ընկնի, Այս ժամանակին ո՞ր ուսումնական սղէն ստանց դրամի աղջիկ է առնում որ Մաղիկեանը առնի. մտուսեանց որ ինքն էլ հարուստ չի: Ձէ, Մաղիկեանին ևս պէտք է նշանը և պսակեմ. անպատճառ. կայտնիկովը շատ է հաւանել Մաղիկեանին. աղջիկն էլ հաւանել է. Պոլիաս ասում է: Եթէ յայտոցնեմ, ևս էլ հիշք հարիւր բուրբի վաստակ պէտք է ունենամ, միայն Կայտնիկովից. եթէ Մաղիկեանից էլ կարողացայ պսակել, էլ քէֆիս քէֆ չի հասնիլ: Ժիշք է, Մաղիկեանը ասում է որ ամուսնանալ չի ուզում. բայց կայտնիկովի աղջկան տեսնելուց յետոյ ի կոյն կու գնայ. մանաւանդ եթէ իմանայ որ այնպիսի սիրուն կնկայ հետ և տաս հազար բուրբի պէտք է ունենայ:

(Շարունակելի)

կրօնափոխութիւն պահանջած էր) :
Հայրը տեսնելով որդոյն, աստա-
նուէր աւելցուց :
— Ասի որդի, ես հաւատացած եմ
որ քեզ դժուար է գրկուիլ քո զէն-
քերէն, ի հարկէ աւելցնէ կատու չի
ծնիր, բայց այս պահուս Աստուծոյ
կամքը այսպէս կերելի, արի հնազան
դէ, խնայէ սպիտակ մազերուս եւ
մի ամբողջ գիւղի ...

Վարկերն մը մէջ յարգարար եւ
կան ու զնացին բարդ մտքեր Յարօի
զիտով վերջապէս մտածեց :
— Անհատականութիւն ընդհանրու-
թեան դէմ, ո՞րն է մեծը :
Յարօն պեղի սուսաւ :
Իր ընկերներով իջաւ քայրայրէն,
բայց ժայռին ստորտար սեղի ունե-
ցաւ մի սրտաշարժ տեսարան :
Յարօն ծռունկ յոգեցաւ, երեսը դէ-
պի արեւելք, հրապանին ցորտ փո-
ղը, փամփուռ շարժումը շարժող ամուր
սնդիկը գողգողուն շրթունքներուն եւ
սկսեալ դառն կերպով հեկեկալ ...
Նորա հեկեկած պահուն, այրած,
խորտակուած կուրծքէն դուրս թռչիլ
սկսան անէծքի սլաքներ ու ժգին թա-
փով — Անէծք հայ ծնողքին որ իւր
որդոյն ստրկութեան կը կոչէ ...
Վերջապէս եւ անէծք հայ տղային որ
այնքան թոյլ է, որ այնքան վատա-
փրտ ...

Վեր կեցաւ տեղէն՝ ձեռքի հրացանը
ուժգին կերպով խփեց ժայռին այն-
պէս որ փշուր փչււր եղաւ ... նա
սկսեալ լւր մանկութեան օրերէն մին
չեւ այս րոպէն երբէք չէր զատուած
այդ սիրելի ստրկային, իսկ ա՛յ-
սօր, նա իւր ձեռքով ջարդ ու փը-
շուր ըրաւ, թշնամոյն չի յանձնելու
համար ...

Գլխիկոր քայլից հօր ետեւէն :
Միւս օր — Որսորդ Յարօն Ավճի
Սիւլէյման էր :
Բայց այն օրէն այդ լեռան աղբան
կրք-իւր կեանքը խորքանալով պաշտ
պանեց ... այն օրէն երբ հօրը ան-
սալով զէնքնկէց եղաւ ... վերջապէս
այն օրէն կրք հօրը անսալով զէնքն-
կէց եղաւ դաւաճանելով իր քնական
զոհանքները, հեզ Որսորդ սկսեւ
ձիւրիլ մինչեւ որ արիւն թքեց ...
98 Վերջին օրերն էր :

Անպատճառ, միտին գիշեր մը, քա-
մին ուժգին թափով կը շարժուէր եւ
նեղ փողոցներէն սահելով ոտնայու-
ձայններ կը հանէր ...
Յուր քի զուրթը, ամեն մարդ իր
ընկալան էր քաշուած, միայն շունն
րու կաղկանձին կըլուէր որ ցուրտէն
անկիւններ էին քաշուած եւ կար-
ծու մտքէ կը վախճային ... եւ մի-
նարէթի վրէժն տածել մօլլայի քայց
րահուլին եսթուրի աղօթքը որ հո-
վին թեկով կերթային կը տարած-
ուէին հեռուն զայտերուն մէջ ...

Վիճի՛ ... վու՛ու՛յ՛ ... քա՛մու՛ ժխո-
րալից շատաչ կարծե՛ս ողիններու զայ
րոյթի՛ կը կազար այդ կիսափուլ
գիւղին վրայ ...
Գիւղի հիւսիս-արեւելեան կիսա-
բարձունքին վրայ, կիսախարիտու
տան մը մէջ հիւանդի մը օրհասական
վերջին խռիւղի կը լսուէր, նորա
մահճակալի աջ կողմին վրայ նստած
էր մի կարծիք մարդ ալեխառն մա-
ղբով, իսկ ձախ կողմը մի նազելի
պատկեր կիսանցի գեղեցիկութեան,
սիրոյ եւ խանդաղատութեան մարմ-
նացում ...

Մահճի միւս կողմը երեք հատ ման
րիկ աղեկներ դուռը ու գանդրահեր
մազերով առողջ ու վառվռուն աչքե-
րով ... նման կորիւններու :

Վիճի՛ ... վու՛ու՛յ՛ ...
Կամու շնորհալից թափը զարնուե-
լով այդ սան զոներուն եւ պատու-
հաններուն օրհասական վերջին րո-
պէներու ընդփութացումը կարծես կը
պահանջէին ...
Հիւանդը մի երկու թեթեւ ցրն-
ցուցներ գործեց, իւր թափածալից
աչքերն զէպի փոքրիկները ուղղեց եւ
զոցեց յաւիտեան ...
Յարօն մեռաւ ...

Բնազգի անսխալ գրգռումով գի-
շերուայ այդ սարսփամ պահուն հա-
մայն գիւղացիք Սոկիկան տունը
եկան եւ քամու մունչացող վայուն
ներուն հեռ լսելի եղան լացի աղե-
կէջ ձայներ ...
Այսպէս վերջացաւ որսորդ Յարօն
կեանքը, չինկաւ նա իւր սիրած հը-
րացանը ձեռքին, բայց մինչեւ վեր-
ջին րոպէն հոգով անոր հեռ, ու
անկէ արգաստուորուած բարիքը կե-
րազէր ...

Այո՛, թանկագին քաջ, միեւնոյն
երազով յուսովառուած բոլոր քո ըն-
կերները սրտի անմխիթար յոյժով
կանգ կանոնն քո ստո հողաթմբի
հանդէպ գլուխ քանարհեցնելով կերպ
նուն քալել այն շատ զով որով քալե-
ցիր զու ...
Այո՛, ժամանակի ընթացքին հետ,
արտմութիւն, ուրախութիւն, գե-
ղեցիկութիւն, երիտասարդութիւնը,
փառքն ու մեծութիւն կանհետի ...
բայց բան մը միայն անոր զօրու-
թեան կը զիմանայ եւ երբէք չի մա-
շեր, այն է անթուրթիւն որ մարդոց
հետ մինչեւ կերեզման կերթայ եւ
կեանքը լուսէն ետեւ այ տակաւին
չը մարբի ...

Կարմալիս Թագուրեան
20 մայիս 1912
Վերին Եգիպտոս

ՊՍԱՍԻԱՆ

ՆՈՒՍԼԱՅԻ ԱՊԻԿԱՐ ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Շուտայի հանրային գործերու եւ
Ազգ. պաշտօնական մարմնոց նկատ-
մամբ, «Շարժում» մէջ երևցած՝
ախուր բայց իրական քննադատա-
կաններու եւ գիտողութեանց առթիւ,
«Իրաւունք» մէջ երևցած՝ խել մը
խոսափողական փաստագրի եւ ան-
յաջող թղթակցութիւններէ վերջ, ե-
ղած անհերքելի մեղացումներուն իր
պատասխան, «Իրաւունք» մայիս 8
չօր երբեք թուան թուին մէջ, Շուտա-
յի խեղճ ու զայրացկոտ թղթակցու-
թիւնը, իր զարդարան հչքրիտ նկա-
րաքիրը ցուցադրող եւ մտաւոր հաս-
կացողութեան աստիճանը պատկերա-
ցնող, պաշտօնական անազնիւ եւ դա-
տապարտելի զրպարտագրով մը, տե-
ղական հանրային գործերու բարեկա-
ւութեան ջանադիր եւ պաշտօնական
մարմնոց ոտնձգութիւններու սան-
ճահար անձանց եւ վարչութեան նը-
կատմամբ հայհոյութեանց ու զր-
պարտութիւններու տարափ մը սեղա-
ցուցած էր :

Շուտայի հանրային ու հաստար-
կական գործերն ուսումնասիրող եւ
քննադատող անձը վասակ Սիւնին ըլ-
լայով, քննադատութեան ենթարկուող
անձերն ու պաշտօնական մարմինն
ը պարտուորուած էին, հաստատ
ցուցումներով ժխտել ու հերքել յիշ-
եալին գրածները, որ գծարդարար,
Շուտայի հաստարկական եւ Ազգային
խառնակ ու ցաւալի գործերու ան-

հերքելի եւ իրական մանրանկարներն
են :

Բայց զարմանալի է, որ Շուտայի
հայկական ընթերցարանի վարչու-
թեան կողմէն, «Իրաւունք» մէջ,
«Պետ-Պուլ» ընթերց. վարչութեան
անդամոց նկատմամբ տեսնուած խայ-
տառակ սուտն ու նախանձանին զր-
պարտութիւնը, «Շարժում» մէջ,
հայկական ընթերցարանի վարչու-
թեան անտեսողակիր պ. Պողոս Էսա-
փաշեանի կողմէն, ջախջախիչ ու
խորտակելի կերպով հերքուելէ վերջ,
Շուտայի տղէս ու սուանց բացա-
ւութեան անկարող թողականու-
թիւնը, առանց ու է իրական ու
հաստատ պատճառի, անպատկ ուրէն
կրթական բարեկարգող հաստատու-
թեան մը վարչութեան ղեմ, անտղի
եւ յարուսն յարձակումներ ընելու
յանդիմութիւնն ու անտեսութիւնը
կունենայ, եւ որով որ զղակի կերպով,
հերքող փաստերու պակասութիւնն
ու ցարդ գրութեանը ճշտութիւնը
կը հաստատէ :

Վարչութեան համար թէլեւ պատ-
ուաբեր չէ գործ ունենալ հասկացող
զուրկներն ու դատողութեան զուրկ,
անվարչազէտ, քաղաքավարական
տարրական գիտելուց անզորակ եւ
անբացառօրէն ազգա թաղականու-
թեան մը հետ բայց հասարակային
զրպարտագրի մը բարոյական ստիպ-
ման ու անհրաժեշտութեան տակ,
Շուտայի թաղականութեան բացարձակ
պիտուութեան արդիւնքն եղող, այդ-
պիսի արտակերի եւ անտարակեր ընթաց-
քին ու պաշտօնական զրպարտագրին
ի տես, վարչութիւնն հարկ կը հա-
մարի, ի գիտութիւն օտարաբաղա-
քացի ազգայնոց, հրապարակաւ եւ
պաշտօնապէս յայտարարել, որ Շուտ-
լայի ներկայ թաղականութեան աստե-
նագիտան ու աստեղագիտը, ոչ թէ
հայերէն, այլ նոյն իսկ հայտատու
տակերէն օրինաւոր գրութիւն մը
կարողաւ եւ իմաստն մօկին ըմբռնե-
լու անկարող, եւ հարկ իրենց ստո-
րագրութիւնը ծուռուտուող զնելու
կարող անձեր ըլլալով, իրենց տկա-
րամիտ անդամակիցներուն, անկարող
ուսուցիչներու եւ քստմեկի արարք-
ներու տէր եղող անձերու խարդա-
ւանքին զոհ եղած են :

Երբ թաղականութիւն մը իր կա-
րող եւ անկարող ըլլալուն գիտակցու-
թիւնը չունի, երբ թաղականութեան
մը աստեղագիտը, պաշտօնագրի մը
իմաստը առանց որոշապէս հասկնալու
կարողագրէ, երբ թաղականութիւն
մը իր մտաւորական հասկացողութեան
վեր խնդիրներու մասին, տգիտարար
վիճաբանութեան կո զէ մտնել, միայն
անարգելի գիտնալով ու հայհոյելով,
երբ թաղականութիւն մը մտացորդ
ամբարայական հին բեկորներու իր
պաշտօնի կոչումէն ու սան աննշտու
անագիտ ոտնձգութիւններ կընէ,
երբ վերջապէս թաղականութիւն մը՝
որուն անգամները միշտ զիրար կը
բամբասն ու կը պարտաւեն՝ ժողո-
վրդեան մէջ պատակտիչ տերմի կը
ցանէ, վարչութիւնն բայց յակոտն ու-
պուհ պարտականութեան մը տակ, իր
պարտականութիւնը կատարելու
փութալան ըլլալէ զատ, պարտք կը
համարի, աստեղագիտական ղեղեցիկ
ու նշանակելի խօսքն ուղղել Շուտա-
յի պարտազանց թաղականութեան
«առաջնորդ» կոչքը, որ գովազդա-
քանէք եւ զուրուս կլանէք :

Պետո-Պուլգ. ընթերց.
Վարչութիւն

ԲՅՁԱՆԲ ԸՆ

Ձեր թերթին մէջ, մի քանի էջ
«Թատերական» գրած էի, ի քաջա-
յի ու խրախոյս «ԼԵՍԷԼՕ» խմբին,
եւ սակայն հասկնալով ի ներքաղեան մըն
էր, ոչ ալ պարտաւարկ մը :

Պարզ ու մեկին յօդուած մը իւր,
վերլուծելու անատակ սկզբ, ելիր
երկարատարութեան քննադատական մը
երկներ է, բայց որքան ցաւալի,
նոյնքան ալ գնահատելի երկեր մը,
այն երկերէն անձանց, որք, ձեռն
ի ձեռն տալով, մին գլուխը ճաթեց-
նելու աստիճան յոգնեցնելով զայն
խորագրած, իսկ միւսը գնոյնն ստո-
րագրելու մեծագոյնն Անդրաբլենն
յանձն առած, եկեր նետուր են հը-
րապարակ իբր փրէջ մը, որոյ հրոյն
ոս մտորին ունի քննադատ ըլլալու
մասնուած են թէ՛ «ԼԵՍԷԼՕ»ն եւ թէ՛
անոր ներքաղեակիր : Վա՛հ :

Ասիկայ պիտի բան մը չը կարծէք,
միտայէի մէջ շատեր ունինք, որոց
մէկ նմոյշն ալ, ահաւասիկ այս Հը-
րանդ-ժիրայր եւ ինկ. է ժիւլ ըր
Մէթրի այս յաջ, զկոտ «ճաղակները»
որոց ի տես, իստորնը, ժամանակէ
մը ի վեր կը գողայ ու կը սարսփ,
«ԼԵՍԷԼՕ»ն իր փլատակաց ներքեւ
ծածկելով ... :

Ես ըսելիք մը չունիմ իրենց, ոչ
կը ներանամ՝ ոչ ալ կարգաւատիմ,
գիմացս չունիմ քանի մտաւորական
ոք, մինչ քննադատ բնու երբէք :
Եւ արդէն այսպիսի սերտոյթները,
նորութիւն մը չեն մեր մէջ, ուստի
եւ ուղածուն չափ թող մտտեւն ու
ձիւղին, պատահական անձին մը
վրայ, որ իրենց ակտիւական դասա-
կարգէն չէ, եւ զոր հասկնալու ար-
դէն անկարող ի զուր կը ճգնին իրենց
ժանրը թափել հոն, ուր որ կապրի
սանընկերոն :

Գ. Պ. Ն.
Միտայէ 19 մայիս 1902

ՊՈՒՐԿԱՅԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԻՆ

Արմէն Շիտան, որ երկար ժամա-
նակէ ի վեր Պուրկաղի մէջ շատ մը
խաչագորութիւններու եւ գծաու-
թիւններու պատճառ դաւաճած է,
վերջերս ցացած միացած էր Արմենա-
կան կուսակցութեան հետ, բայց տես-
նելով որ հին չի պիտի կրնայ իր օ-
յինպագիտութիւններ ուղած կերպովը
չարուեակել, կուսակցութիւն ընկեր-
ներուն Հնչակեաններու հետ միասն
բայց չը յաջողիր, իր ընկերները չեն
ուզիր իրեն զո ձիւք ըլլալ : Մենք
իբր ինդոյն մանրամասնօրէն տեղեակ
մարդ կը յայտարարենք որ այդ
մարդը իբրաւ է թէ գացած միացած է
Հնչակեան մարմինն հետ, սակայն
երբէք չէ կարողացած Արմենական
կազմութեան գրամները իր հետ տա-
նել եւ կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար
ըսել զրպանել, շատ շատ իր սուած
8 ֆրանքը պահանջած է գրամներու
համար : Արդ կզոռչացնենք ժողո-
վուրդին բոլոր աղեիւ տարրերը, ոյ-
պէսզի չըլլայ թէ ատանկ խաչագորդ
մը գործիք դառնան, որովհետեւ տ-
մեն անգամ որ կուսակցութեան մը
անդամակցած է, միշտ աշխատած է,
իր գրպանը պարարտացնել, այսպէս
նաեւ Դաշակեաններու հետ գոր-
ծելով, յետոյ Արմենականներուն եւ
այսօր ալ Հնչակեաններուն կը գլխէ
իր բաղձանքներուն զոհացում տալու

